

Quaderns

de la Reserva de Biosfera de Menorca

Sistema d'indicadors de sostenibilitat

CONSELL INSULAR
DE MENORCA

DEPARTAMENT D'ECONOMIA I MEDI AMBIENT

AGÈNCIA RESERVA DE BIOSFERA
MENORCA

obsam

11
MAIG 2010

Introducció

Només una societat que entén què és la sostenibilitat i com l'afecta pot arribar a ser sostenible.

Teniu a les mans un sistema d'indicadors de sostenibilitat que neix amb la finalitat d'implicar la societat menorquina en la presa de decisions i en la sostenibilitat de l'illa. Aquest ha estat creat per i per a la societat menorquina amb el clar objectiu que els ciutadans entenguin millor què és la sostenibilitat, com es pot mesurar i quina és la seva evolució en el temps.

En aquest projecte, per un costat, s'han realitzat dos tallers de participació social en què les diferents entitats socials i econòmiques i el món científic han pogut participar en el disseny del sistema d'indicadors. Per un altre costat, s'ha fet un esforç per mostrar la informació d'una manera concisa, clara i senzilla i en un format visualment atractiu, clar i entenedor.

A continuació us presentam el sistema d'indicadors de sostenibilitat, format per 13 temes clau i per un total de 27 indicadors, que esperam que serveixi perquè tots entenguem i avaluem la sostenibilitat a la nostra illa!

Sistema d'indicadors de sostenibilitat

1. Aigua.....	pàg. 03
2. Energia.....	pàg. 05
3. Residus.....	pàg. 07
4. Economia.....	pàg. 09
5. Turisme.....	pàg. 11
6. Agricultura.....	pàg. 13
7. Cohesió social.....	pàg. 15
8. Patrimoni cultural.....	pàg. 17
9. Territori.....	pàg. 19
10. Litoral.....	pàg. 21
11. Transport.....	pàg. 23
12. Paisatge.....	pàg. 25
13. Biodiversitat.....	pàg. 27

DICCIONARI

SOSTENIBILITAT →

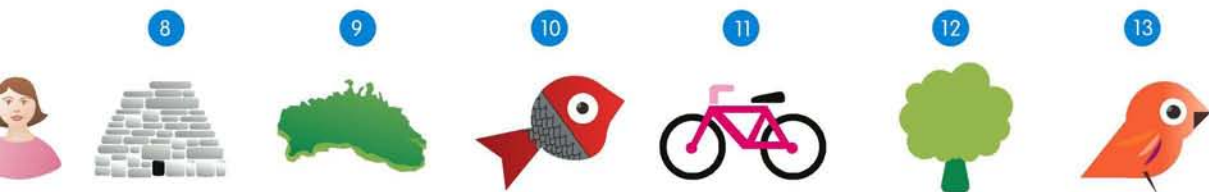
S'entén per sostenibilitat satisfer les necessitats de la generació actual sense comprometre la capacitat per satisfer les necessitats de les generacions futures. En altres paraules, en les nostres mans està que el model social, econòmic i de consum de recursos naturals actual no afecti negativament el benestar social, econòmic i mediambiental de les generacions futures.

INDICADOR →

Un indicador és una mesura que serveix per il·lustrar i comunicar fenòmens complexos de forma simple, indicant les tendències i els progressos en el temps.

SISTEMA D'INDICADORS DE SOSTENIBILITAT →

Un sistema d'indicadors de sostenibilitat és un conjunt d'indicadors relacionats entre si i ordenats de manera que conjuntament ens donen informació sobre si el model de desenvolupament d'un territori és o no sostenible.

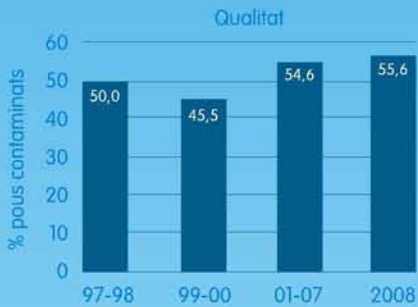

1. Aigua

L'aigua és un bé escàs. A Menorca les reserves d'aigua es troben al subsòl, en el que s'anomenen aqüífers. El més important és el del migjorn, situat a la part sud de l'illa. Un consum responsable de l'aigua és una bona pràctica vers la sostenibilitat.

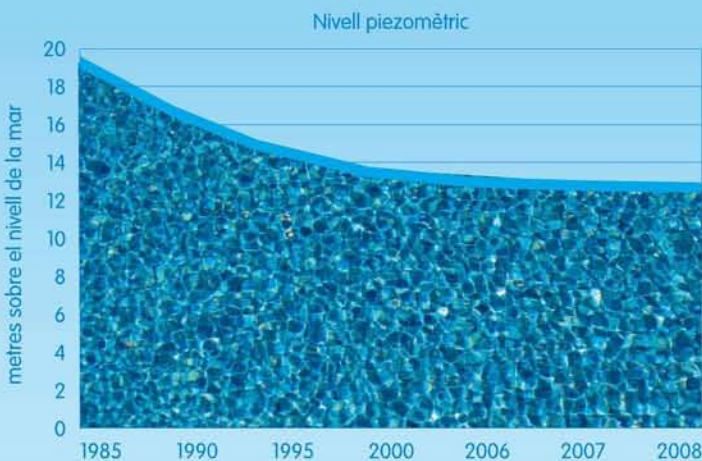
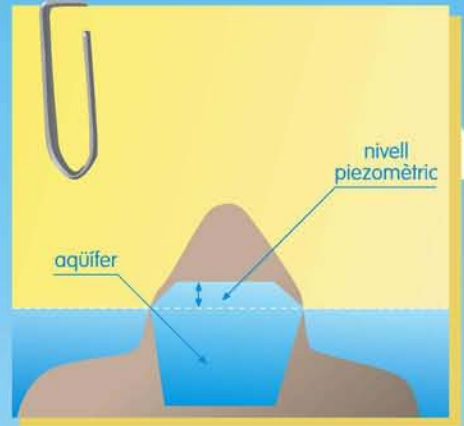
1.1. Estat dels aqüífers

Es mesura la qualitat de l'aigua mitjançant la quantitat de pous contaminats per nitrats. Aquests nitrats provenen de l'abús d'adobs, de la mala gestió dels fems i de la utilització de pous negres mal gestionats.

*Més del 50% dels pous analitzats estan contaminats per nitrats. Des del 2000 aquest percentatge s'ha mantingut.

La quantitat d'aigua present en els aqüífers es mesura amb l'alçada de la columna d'aigua en relació amb el nivell de la mar, l'anomenat nivell piezomètric. La variació en aquest nivell ens indica com varia la quantitat d'aigua dels aqüífers.

*La quantitat d'aigua present en els aqüífers ha disminuït en els darrers anys. El nivell piezomètric ha disminuït gairebé 7 metres de mitjana en els darrers 20 anys.

1.2. Consum urbà d'aigua

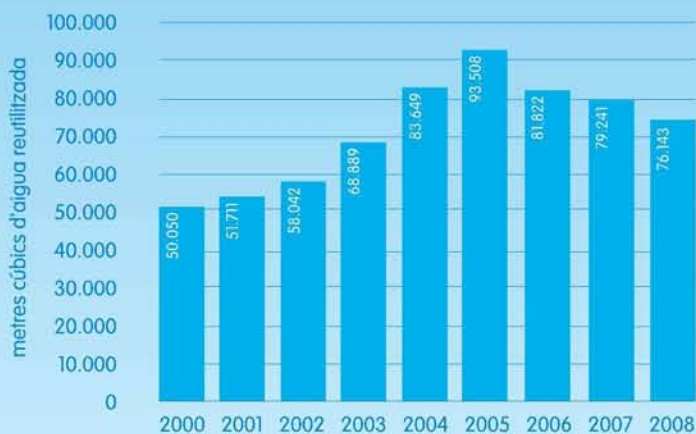
Les persones necessitem aigua per cuinar, per a la higiene personal, per netejar... També en necessitem les indústries, els hotels, els bars. El conjunt de l'aigua que utilitzam tots plegats, ciutadans, indústries i sector turístic, és el que s'anomena consum urbà d'aigua.

*En els darrers anys, els menorquins consumeixen menys aigua. Amb tot això, cada menorquí consumeix l'equivalent a **71 garrafes** d'aigua de 5 litres cada dia.

1.3. Volum d'aigua depurada reutilitzada

L'aigua depurada es pot reutilitzar per a reg de zones agrícoles, zones urbanes, camps de golf, per netejar carrers, entre d'altres. A Menorca només el municipi de Sant Lluís reutilitza part de l'aigua depurada per a usos urbans. En diversos municipis es reutilitza l'aigua depurada per a usos agrícoles però no es tenen dades dels volums subministrats.

*Només l'1% de l'aigua depurada a Menorca es reutilitza per a usos urbans.

2. Energia

L'energia és imprescindible en les nostres vides. Tant l'economia com les persones en depenem per a la nostra subsistència. Menorca importa gran part de l'energia que utilitza, amb els costos econòmics i ambientals que això suposa. Un consum responsable i eficient de l'energia farà que la societat i l'economia menorquina siguin més sostenibles.

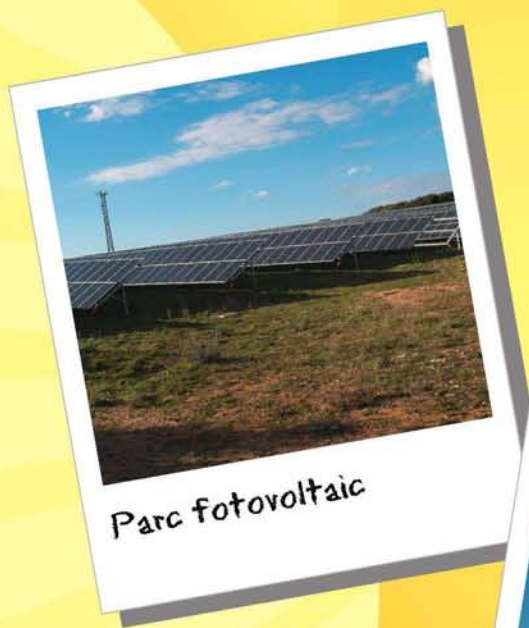
2.1. Aportació de les energies renovables en la producció d'energia elèctrica

Hi ha fonts d'energia que són renovables, és a dir, que mai s'esgoten. Parlem del sol, del vent, de l'aigua... A Menorca hi ha un parc eòlic format per 4 molins de vent i 2 parcs solars amb plaques solars que generen energia elèctrica "neta".

*La producció d'energia elèctrica mitjançant fonts renovables ha augmentat en els darrers anys. Tot i això, avui dia menys de l'1% de l'electricitat produïda a Menorca prové de fonts renovables.

*No es disposan de dades d'energia solar tèrmica.

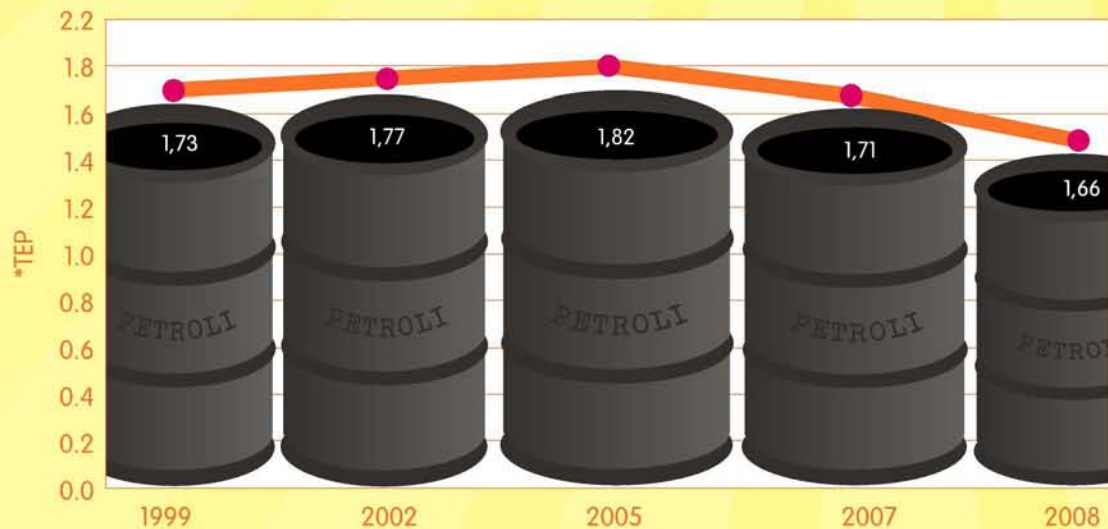
Parc fotovoltaic

Parc eòlic de Milà

2.2. Consum anual d'energia per persona

Les persones consumim diferents tipus d'energia: combustibles fòssils com la benzina, gasos líquats com el butà o electricitat.

*TEP: És una unitat d'energia que correspon a la utilització d'1 tona de petroli, i s'utilitza per expressar la producció o consum d'energia.

*El consum d'energia ha disminuït des del 2005. Cada menorquí consumeix anualment 1,5 TEP (tones equivalents de petroli).

3. Residus

Les activitats humanes i econòmiques generen residus. A Menorca, un territori insular, la producció i la gestió dels residus generats tenen gran importància en la sostenibilitat de l'illa.

3.1. Generació de residus per persona

Cada persona genera diàriament residus. La prevenció en la generació de residus, és a dir intentar produir com menys residus millor és una actitud a favor de la gestió dels residus a l'illa.

Instal·lacions de Milà

*Cada vegada produïm menys residus. Amb tot i això, un menorquí genera cada dia una bossa de gairabé 2 Kg de fems.

La composició mitjana de residus urbans que generam és:

- 44% matèria orgànica
- 21% paper i cartó
- 10,6% plàstic
- 7% vidre
- 3,4% metalls fèrrics
- 0,7% metalls no fèrrics
- 1% fusta
- 12,3% d'altres

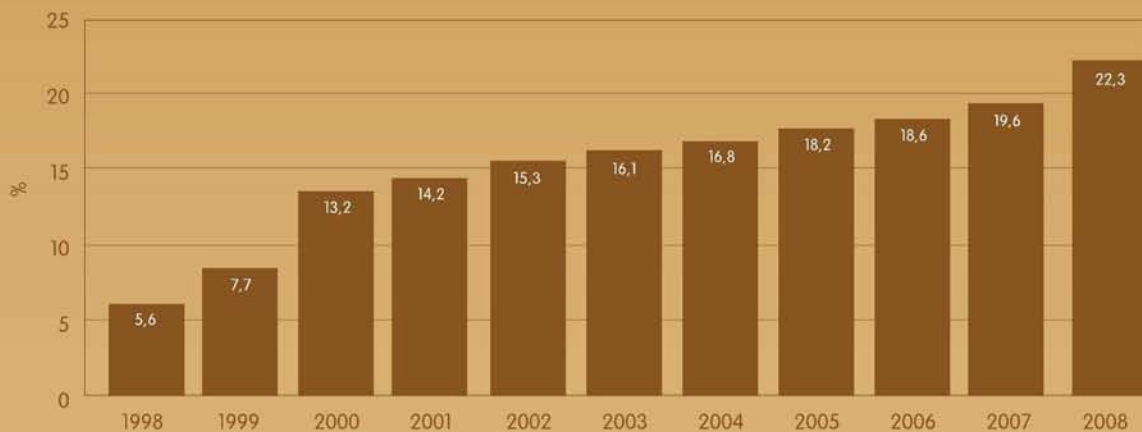
* MÉS DEL 80% DEL CONTINGUT D'UNA BOSSA DE FEMS TIPUS ES POT RECICLAR.

3.2. Reciclatge dels residus

Avui en dia, gran part dels residus que generam es poden reciclar (plàstic, metall, vidre, paper, matèria orgànica, piles...) i ser utilitzats com a matèria primera per fabricar altres productes.

Any rere any els menorquins separen més residus per al seu reciclatge. Amb tot i això, només es recicla el 22% dels residus que generam, quan el 80% del contingut d'una bossa de fems pot ser reciclat.

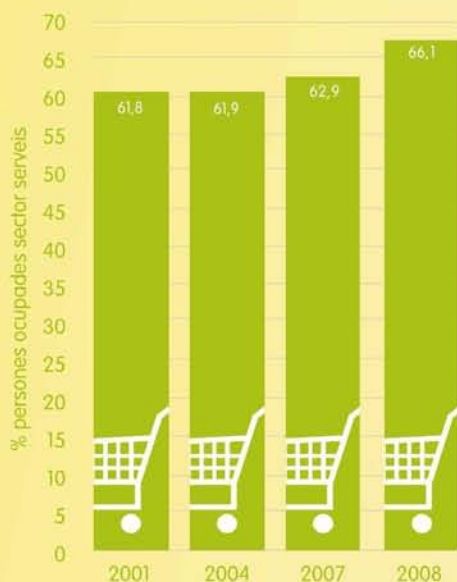
4. Economia

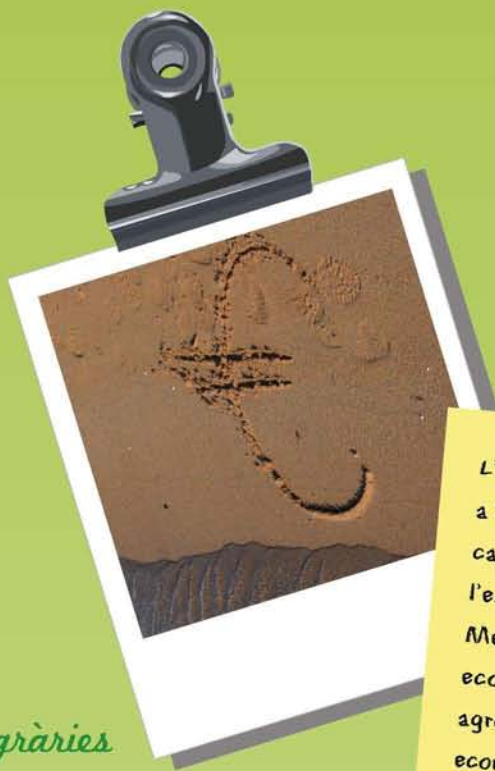
L'economia es pot definir com el conjunt de béns i activitats que integren la riquesa d'una societat. Tradicionalment, aquesta riquesa es genera a partir de 3 sectors productius: primari (agricultura, ramaderia, pesca, caça i boscos), secundari (indústria, construcció, producció d'energia, activitats extractives i mineres) i terciari (serveis de transport, comunicacions, comerç i finances).

L'economia menorquina depèn molt del sector dels serveis. El 66% dels treballadors en actiu estan ocupats en aquest sector.

4.1. Diversitat sectorial

L'estructura laboral, és a dir, les persones ocupades en cada un dels sectors ens dóna informació sobre el pes d'aquests sectors en l'economia.

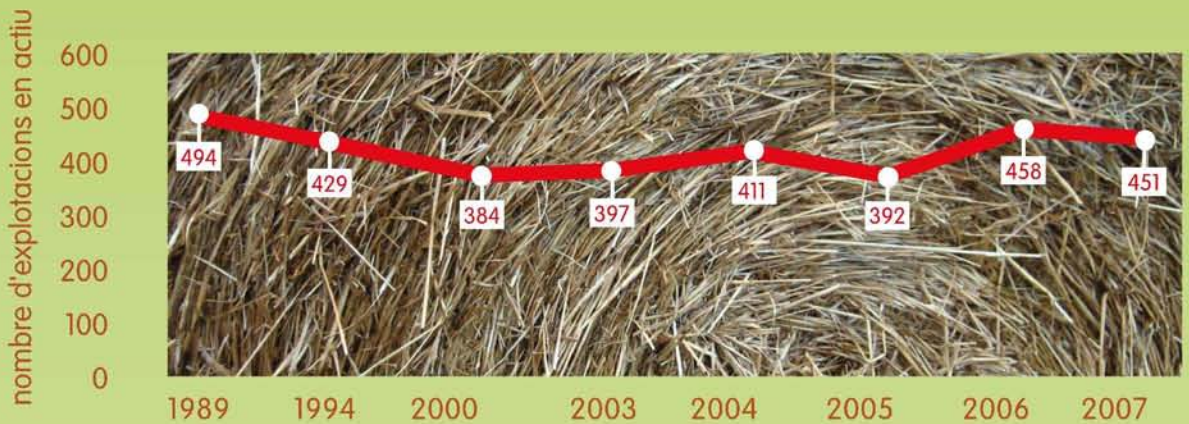

L'arribada del turisme a Menorca a la dècada dels setanta va canviar dràsticament l'estructura econòmica de Menorca, que passà d'una economia basada en el sector agroramader i industrial a una economia principalment terciària.

4.2. Explotacions agràries

Les explotacions agràries en actiu són aquelles que fan declaració de cultius, per tant, s'entén que són aquelles que estan "econòmicament" actives.

*Les explotacions agràries en actiu van experimentar una davallada entre 1989 i 2005. Des del 2005 s'observa un lleuger augment.

5. Turisme

El turisme s'entén com el conjunt d'activitats que realitzen les persones durant els seus viatges i estades en un lloc diferent al del seu entorn natural per un període de temps consecutiu inferior a un any amb finalitats d'oci, de negocis o per altres motius. Més d'un milió de persones visiten anualment Menorca.

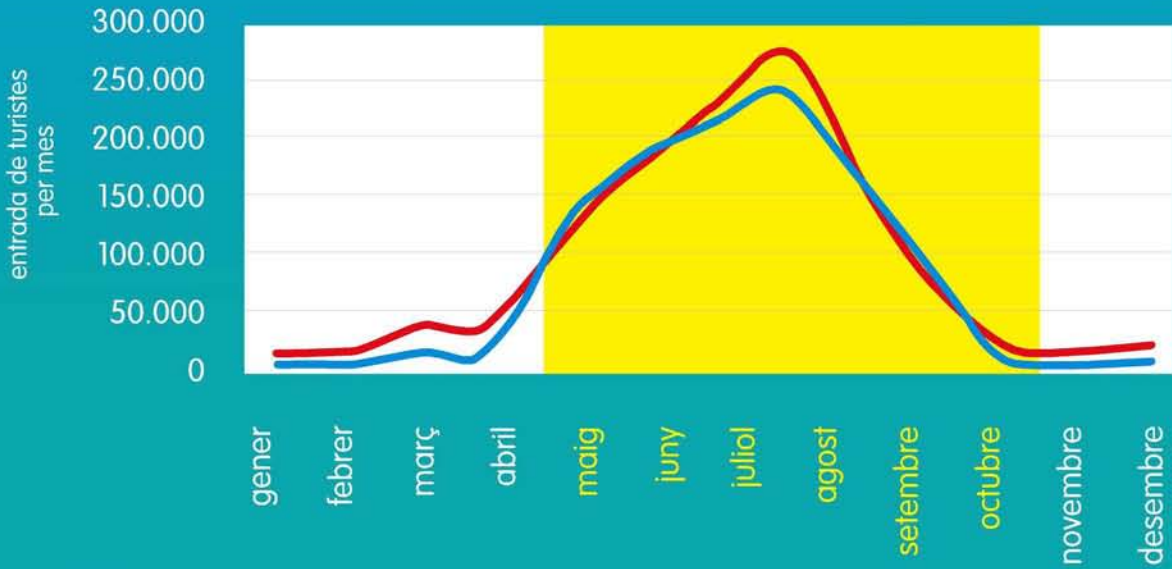
Cala Pregondó (març 2008)

Cala Pregondó (agost 2008)

5.1. Estacionalitat turística

La majoria de turistes visiten Menorca entre els mesos de maig i octubre (la temporada alta turística) a la recerca de "sol i platja".

*En els darrers anys la quantitat de turistes que vénen en temporada baixa ha augmentat. Amb tot i això, gairabé el 90% dels turistes ens visiten entre maig i octubre.

6. Agricultura

Menorca ha estat tradicionalment una societat molt arrelada al camp. Encara avui, l'agricultura té un pes específic molt important dins el context socioeconòmic i ambiental de l'illa, així com en el territori, i té un paper fonamental en el modelatge del paisatge en mosaic i en el manteniment de la biodiversitat.

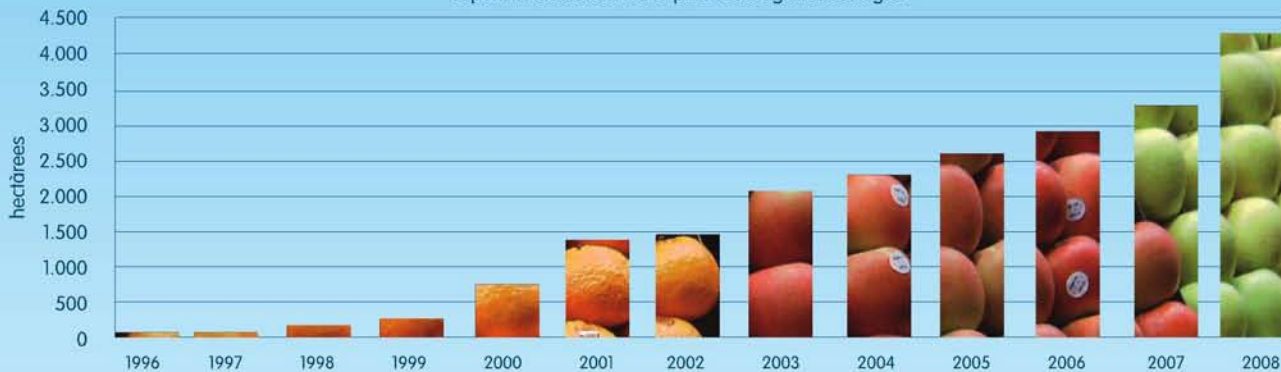
6.1. Agricultura sostenible

L'agricultura sostenible és aquella que, a llarg termini, contribueix a la millora de la qualitat ambiental i dels recursos bàsics dels quals depèn l'agricultura, satisfà les necessitats bàsiques de fibra i aliments humans, es econòmicament viable i millora la qualitat de vida dels productors i de la societat en general.

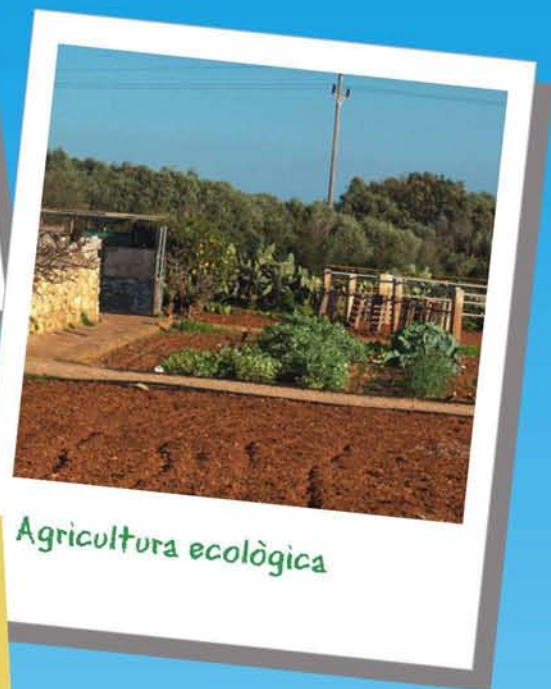
S'entén per agricultura ecològica aquella agricultura respectuosa amb el medi ambient, és a dir que no fa servir productes químics ni organismes genèticament modificats. El Consell Balear de Producció Agrària Ecològica és l'organisme que s'encarrega del control de la producció agrària ecològica a les Illes Balears. A Menorca, any rere any, la superfície cultivada amb criteris ecològics ha augmentat. Malgrat això encara són poques les explotacions agrícoles que aposten per una agricultura respectuosa amb l'entorn.

superfície dedicada a a la producció agrària ecològica

Agricultura ecològica

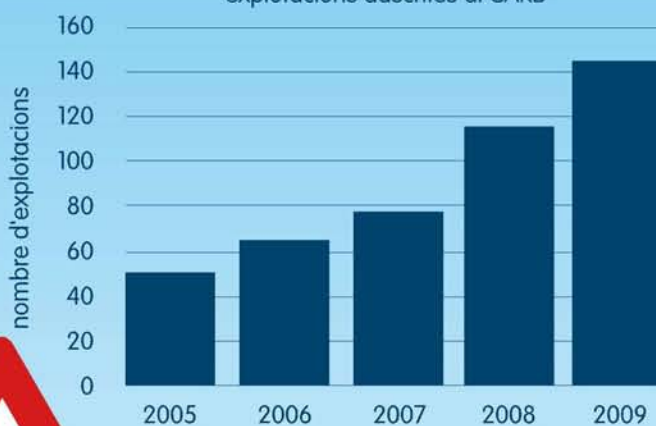

Agricultura ecològica

El contracte Agrari de la Reserva de Biosfera (CARB) és un acord mutu entre l'Administració i el titular d'una explotació pel qual el lloc s'obliga a uns compromisos respecte a la seva activitat productiva i l'Administració s'obliga a la concessió d'ajuts i compensacions, així com a l'oferiment de certs serveis a l'explotació. Des del seu inici l'any 2005, el nombre d'explotacions adscrites al CARB s'ha triplicat, i en l'actualitat n'hi ha 146, gran part de les quals de producció làctia.

explotacions adscrites al CARB

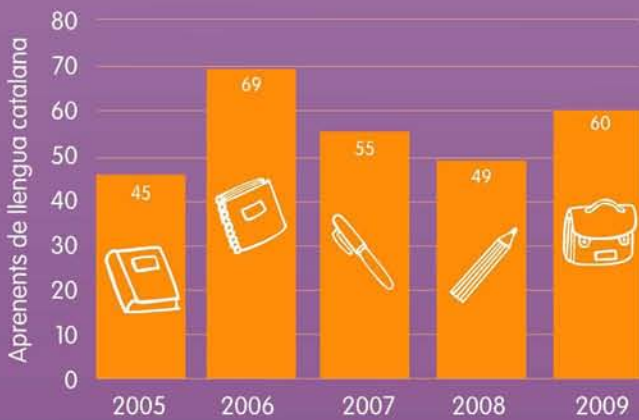

7. Cohesió social

La societat actual cada vegada és més complexa i més diversa. Davant d'aquest fet, la cohesió social, entesa com la capacitat d'una societat per assegurar el benestar a tots els seus membres, minimitzant les disparitats i evitant les polaritzacions socials, es presenta com una fita vers la sostenibilitat a l'illa de Menorca.

7.1. Coneixement de la llengua catalana dels nouvinguts

El 15% de la població de Menorca és estrangera. D'aquests, el 46,8% són d'origen comunitari i el 53,2% són nascuts fora de la Unió Europea. El coneixement de la llengua catalana per part d'aquests segments de la població és una eina per la integració en la societat menorquina, així com un pas vers la cohesió social a l'illa.

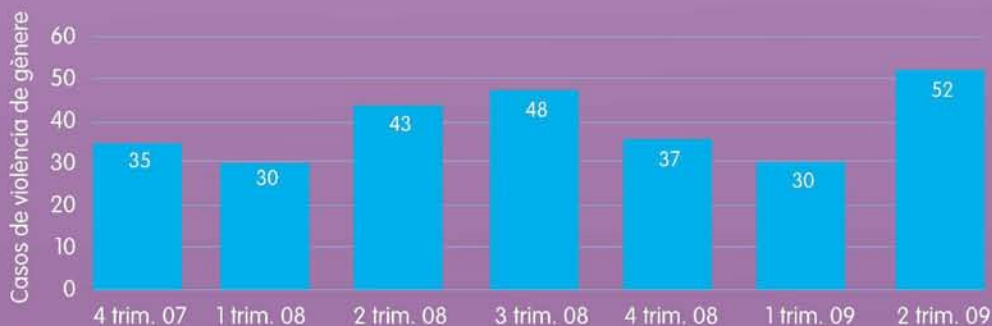
El programa **AMB TU, EN CATALÀ** és una xarxa de voluntaris per la llengua a fi de poder oferir a les persones nouvingudes la possibilitat de reforçar el seu aprenentatge de la llengua mitjançant unes hores de conversa amb persones que s'expressen habitualment en català.

*Des del 2005 una mitjana de 55 aprenents per any han participat en el programa de voluntariat lingüístic del CIM que va funcionar fins al 2009. L'any 2006 va ser l'any que més nouvinguts hi van participar, un total de 69.

7.2. Violència de gènere

La violència de gènere s'ha convertit en els darrers anys en un problema social de gran importància.

El segon trimestre del 2009 s'ha comptabilitzat el major nombre de casos de violència de gènere des de finals del 2007. Amb tot i això, la tendència no és clara, atès que s'observen variacions importants en cada trimestre de què es disposa de dades.

8. Patrimoni cultural

Menorca té un ric patrimoni cultural i històric. Des de les antigues navetes, taules i talaiots, passant per patrimoni militar com torres de defensa, fins a patrimoni més recent com molins o cases tradicionals.

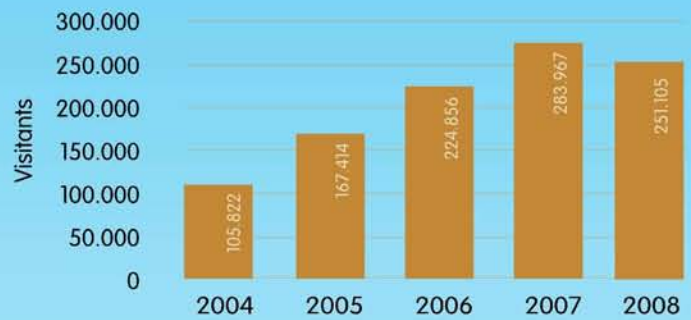
8.1. Monuments de la Xarxa Menorca Monumental

L'any 2001 es va crear la Xarxa Menorca Monumental com una eina per a la promoció i divulgació del patrimoni cultural de Menorca amb un total de 21 monuments.

8.2. Visites als monuments de la Xarxa Menorca Monumental

La Xarxa Menorca Monumental és visitada principalment durant els mesos d'estiu pels turistes que visiten l'illa i que s'interessen per la història i la cultura de Menorca.

*Des de la creació de la Xarxa, s'hi han afegit 7 monuments nous. Actualment la Xarxa està formada per 28 monuments.

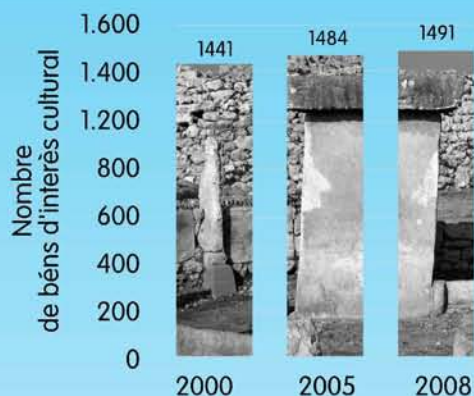
*Des que es disposan de dades, el nombre de persones que ha visitat algun monument de la Xarxa Menorca Monumental ha augmentat considerablement. Tot i això, es pot observar que durant el 2008 hi ha hagut una davallada important en relació amb l'any anterior (en consonància amb la disminució de turistes, principals visitants de la Xarxa).

Poblat talaiòtic

8.3. Béns d'interès cultural

Els béns d'interès cultural són aquells que per les seves singulars característiques i rellevància són objecte de mesures de protecció especials. Hi ha 3 tipus de béns: els arqueològics, els arquitectònics i els etnològics.

Més del 90% dels béns d'interès cultural declarats a Menorca són de tipus arqueològic. Els béns arquitectònics i els etnològics representen un percentatge menor (4,8 i 1,3% respectivament). Des del 2000 la quantitat de béns s'ha mantingut gairebé constant.

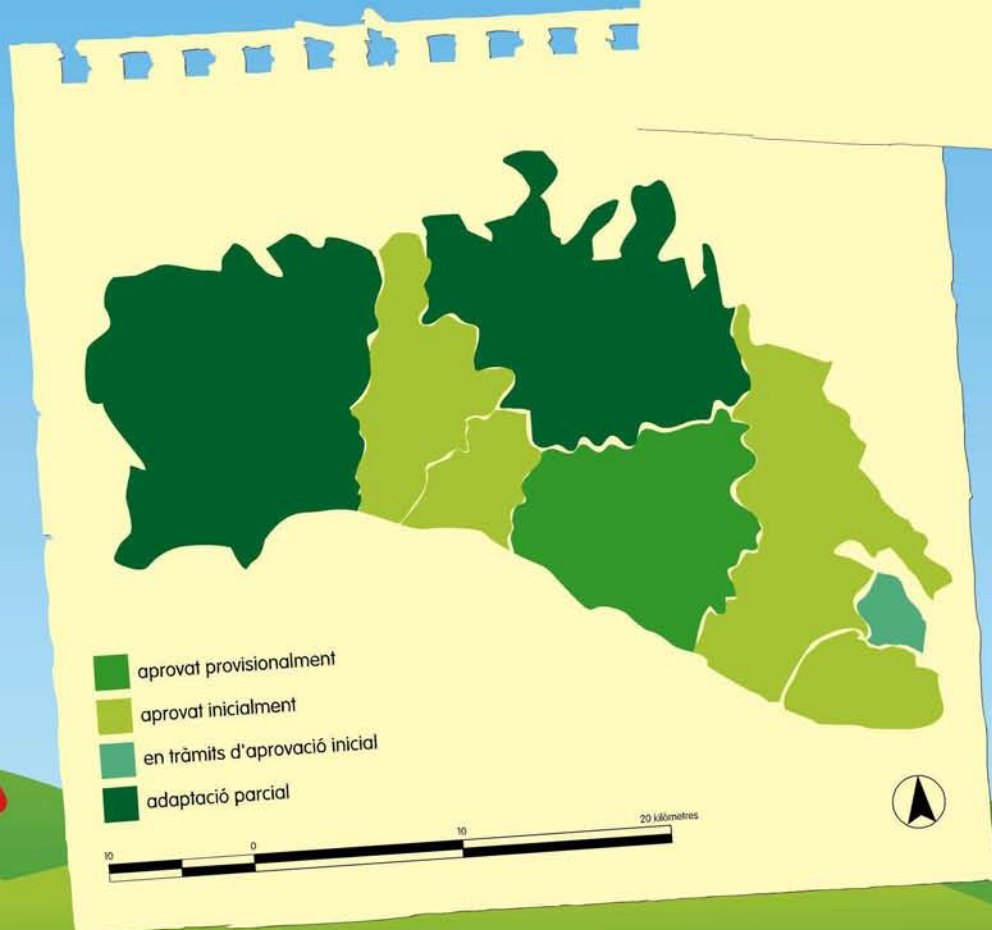
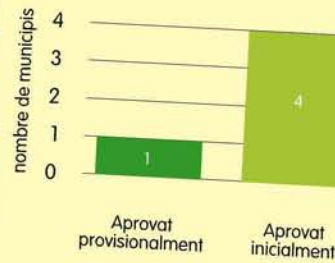

9. Territori

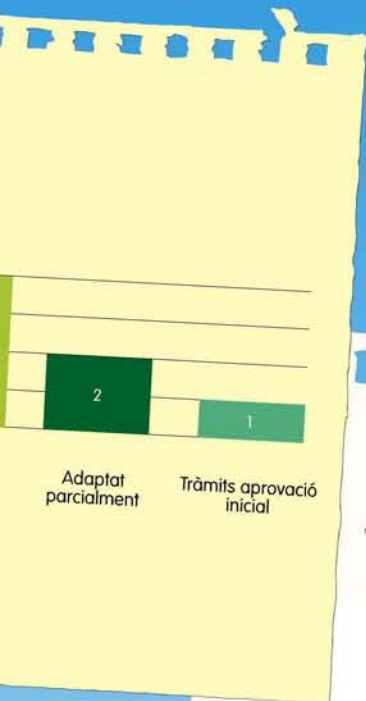
Menorca és un territori divers, divers en paisatges, en natura, en flora i fauna... La gran riquesa d'aquest territori fa d'aquesta illa un lloc de gran importància ecològica, natural, paisatgística. La conservació d'aquest territori és una de les principals claus per a la sostenibilitat de Menorca.

9.1. Adaptació del planejament urbanístic municipal al Pla territorial insular

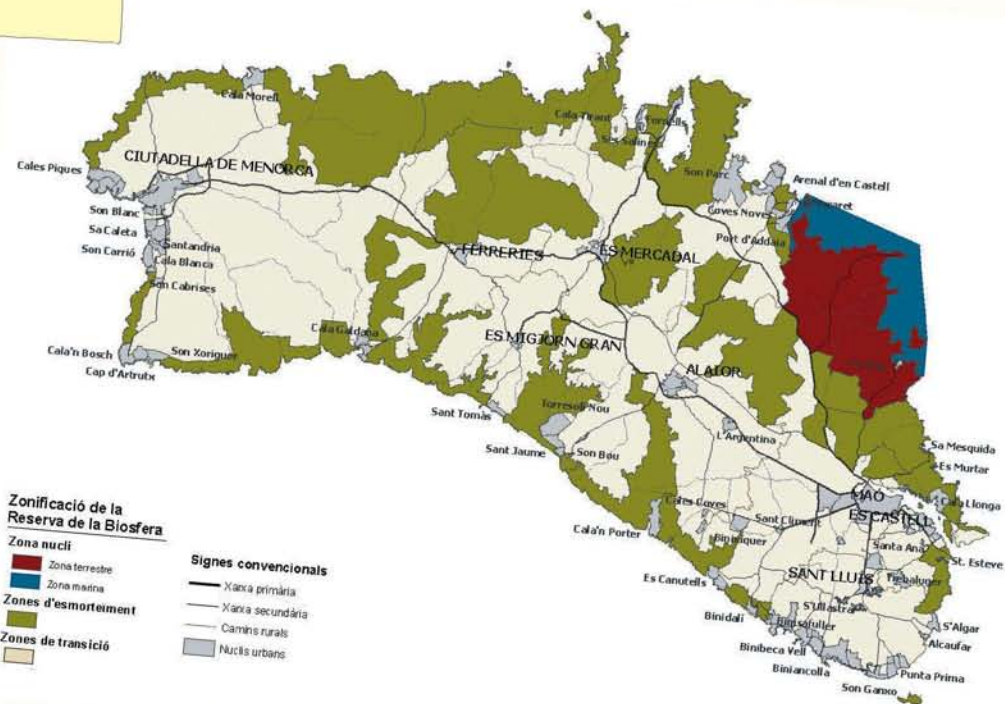
L'any 2003 es va aprovar el Pla territorial insular, més conegut com el PTI. L'any 2006 es va realitzar una modificació d'aquest i és el que actualment està vigent. Aquest pla d'ordenació territorial té com a principal objectiu la preservació de l'entorn, tot limitant el creixement territorial, urbanístic i turístic de Menorca.

Des que es va aprovar el PTI els ajuntaments havien d'adaptar els seus planejaments urbanístics d'acord amb les determinacions del pla. Actualment, només un municipi ha aprovat provisionalment la revisió i adaptació del seu planejament urbanístic al PTI.

Zonificació de la reserva de biosfera

10. Litoral

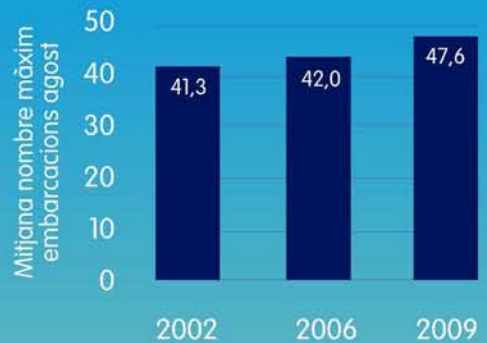
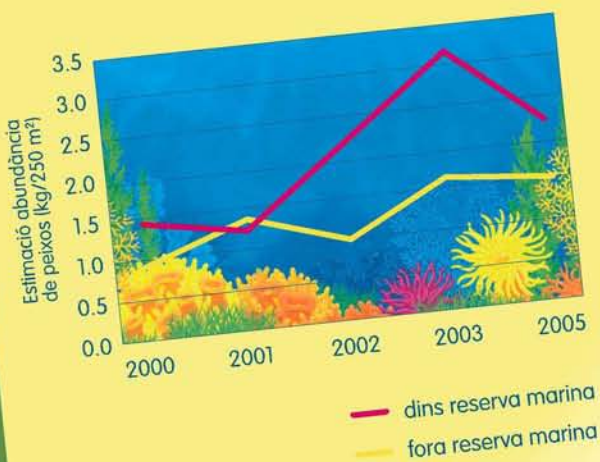
Menorca té uns 300 km de costa, tant natural (platges d'arena, cales, penya-segats) com artificial (ports, punts de bany, embarcadors). El litoral, tant la part terrestre com la marina, és de gran importància des del punt de vista natural i econòmic.

10.1. Abundància de peixos

La pesca, l'elevada freqüentació d'embarcacions i altres activitats humanes afecten les poblacions de peixos presents a la nostra costa.

10.2. Pressió nàutica

S'entén com a pressió nàutica el nombre d'embarcacions fondejades a les nostres cales. Aquesta pressió és màxima durant el mes d'agost de cada any, quan es concentra a Menorca la major aflluència de turistes.

*Platges analitzades: Binibèquer, Macarella, Son Saura del sud, Algaiarens i Pregonda.

*Des de la creació de la reserva marina del nord de menorca, la quantitat de peixos vulnerables a la pesca ha augmentat. Durant el 2003 es creu que es va assolir la capacitat de càrrega màxima d'aquesta àrea i per això, hi ha hagut una disminució en la quantitat de peixos, que han marxat a altres zones menys saturades.

10.3. Usuaris de platges

Durant els mesos d'estiu les nostres platges són visitades per gran nombre de turistes i també de residents. Aquesta elevada freqüentació té impactes negatius sobre aquests ecosistemes.

*La presència d'embarcacions ha anat en augment en els darrers anys. Aquest elevat nombre d'embarcacions ancorades genera un elevat impacte ambiental i social.

De les 10 platges més freqüentades de Menorca, 5 han sofert una disminució de la superfície disponible per usuari.

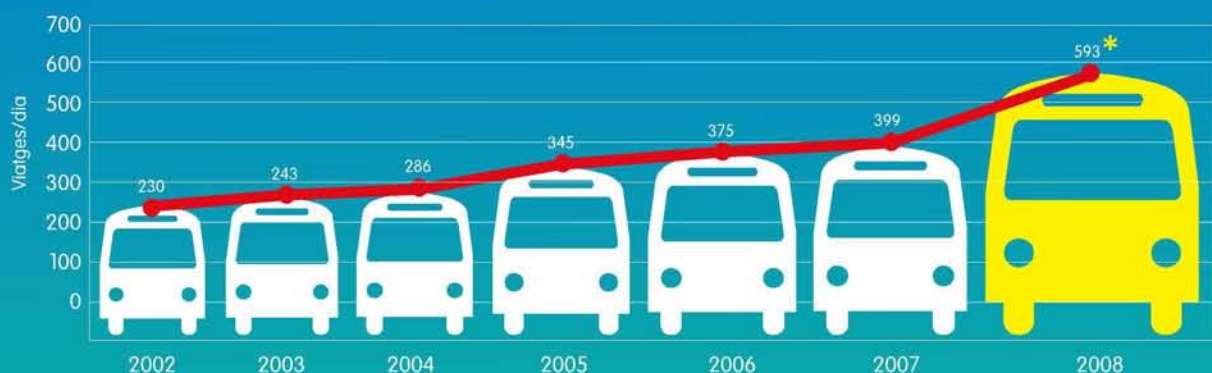
11. Transport

Les persones i els béns necessiten mitjans de transport per poder desplaçar-se pel territori i desenvolupar activitats econòmiques i socials. L'ús i el consum que fem d'aquests mitjans de transport repercuteixen en la sostenibilitat de Menorca.

11.1. Transport col·lectiu

L'ús del transport col·lectiu, autobusos exclusivament en el cas de Menorca, disminueix el consum de combustibles fòssils i, per tant, d'emissions d'efecte hivernacle resultants dels nostres desplaçaments pel territori.

*Any rere any, el nombre de viatges diaris disponibles en autobús ha anat en augment, de manera que ha millorat la mobilitat en transport públic a l'illa.

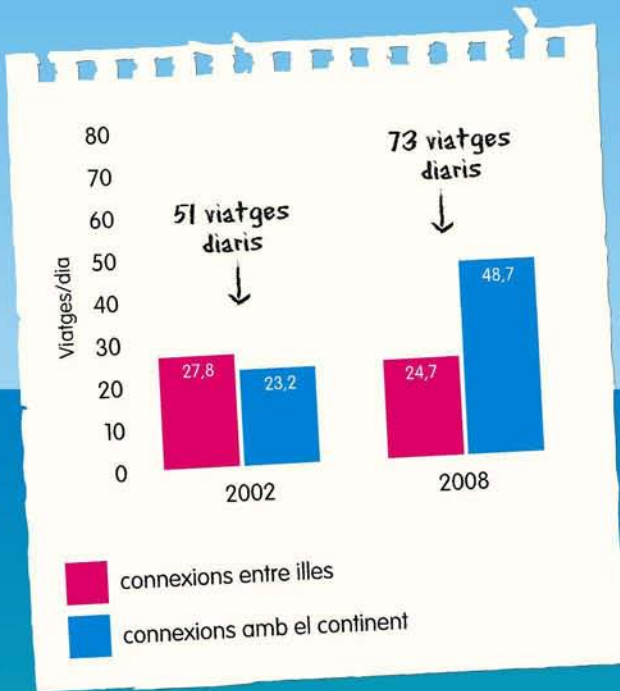

* Canvi de metodologia. Es treballa per actualitzar les dades anteriors a 2008 d'acord amb aquesta nova metodologia.

ES MIRADOR
DE LA MAR

11.2. Connexions entre illes i amb el continent

Les connexions entre les illes han disminuït si comparem l'any 2002 i l'any 2008. En canvi, pel que fa a les connexions amb el continent, aquestes han augmentat gairebé el doble.

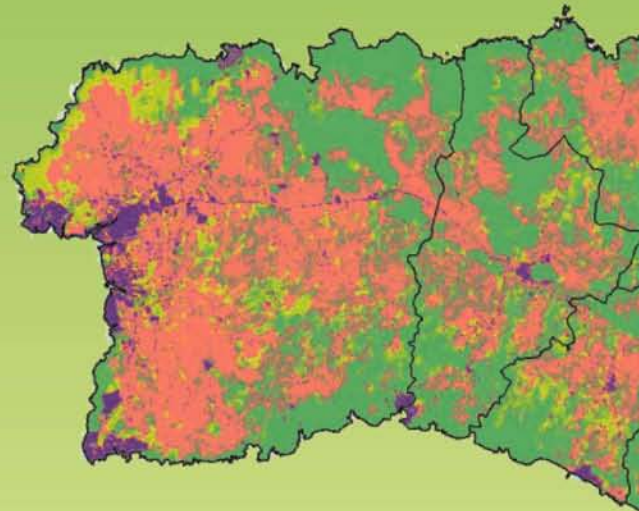
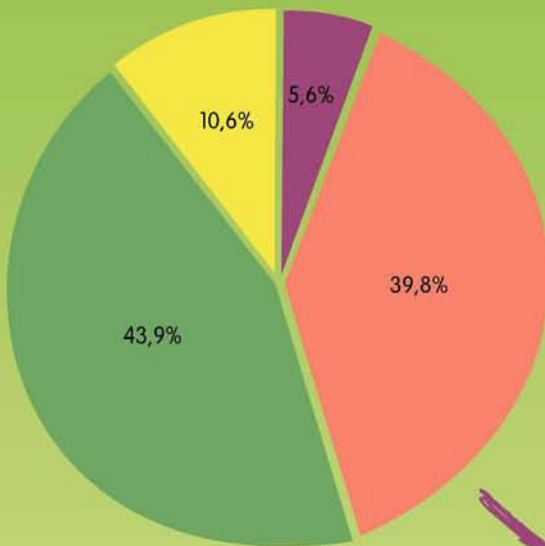

12. Paisatge

S'entén per paisatge la percepció del territori que té la població i que és el resultat de la interacció de factors naturals i/o humans.

12.1. Evolució dels usos del sòl

L'any 2002, l'OBSAM va cartografiar els usos i l'ocupació del sòl de Menorca. Actualment, es treballa en l'actualització d'aquesta cartografia, però de moment només es poden presentar les dades corresponents al 2002.

2 0 2 4 6 quilòmetres

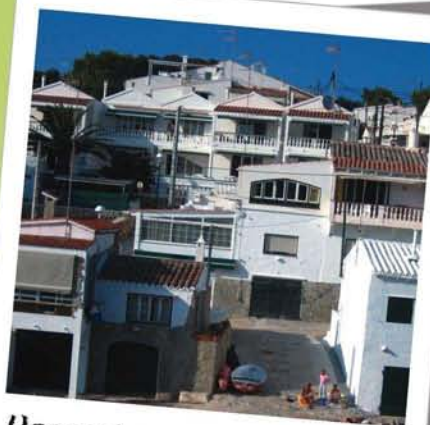
Usos naturals **43,9%**

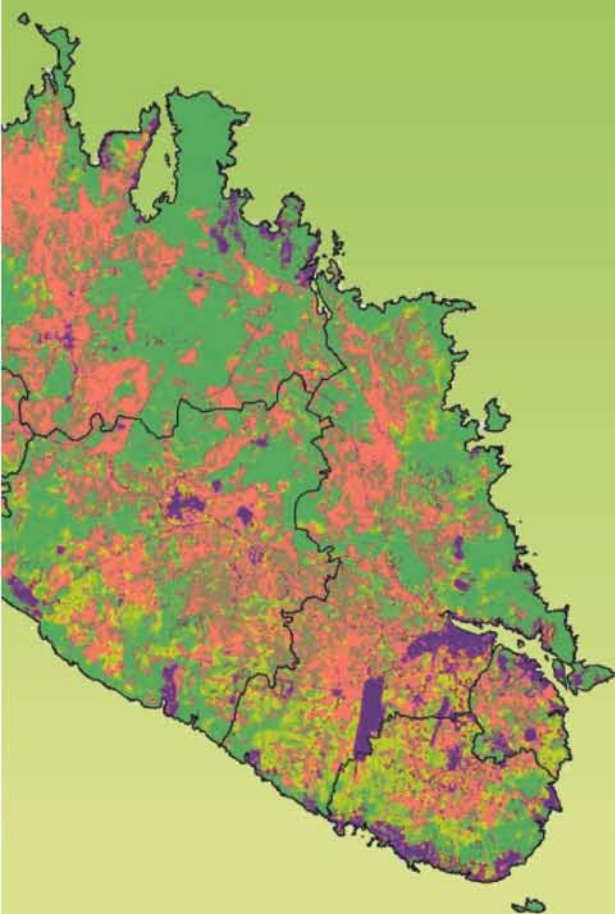
Usos agrícoles **39,8%**

Usos abandonats i àrees marginals periurbanes **10,6%**

Usos urbans, residencials, comercials i industrials **5,6%**

13. Biodiversitat

La biodiversitat és el conjunt i la varietat de les formes de vida en un lloc i un moment donat, resultant de l'evolució d'aquests organismes i de les seves interaccions amb l'entorn en el qual es desenvolupen. L'activitat humana pot repercutir greument sobre la biodiversitat.

13.1. Educació ambiental

L'educació en temes ambientals és una eina molt potent per a la sensibilització i responsabilització de la població en relació amb el medi ambient i l'entorn natural.

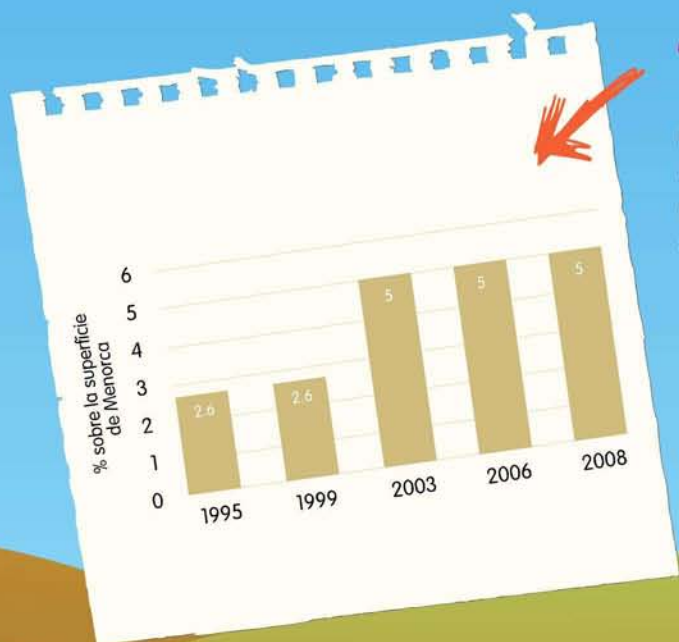
Aquestes xifres depenen tant de la promoció que el sector públic i privat fan d'aquests serveis com dels hàbits i conscienciació dels residents i dels visitants.

*Es tenen en compte les visites al Parc Natural de s'Albufera des Grau, al Museu Natura del GOB, als serveis ambientals oferts pel GOB i a les activitats de "A peu per Menorca" (d'aquest darrer dades a partir del 2006).

13.2. Espais naturals protegits i gestionats

Els espais naturals que estan protegits i gestionats asseguren al territori un mínim d'esforços de control, conservació i preservació del paisatge natural i els seus valors.

El 68% del territori menorquí està protegit però només en el 5% d'aquest es porta a terme una gestió activa.

13.3. Espècies en perill d'extinció

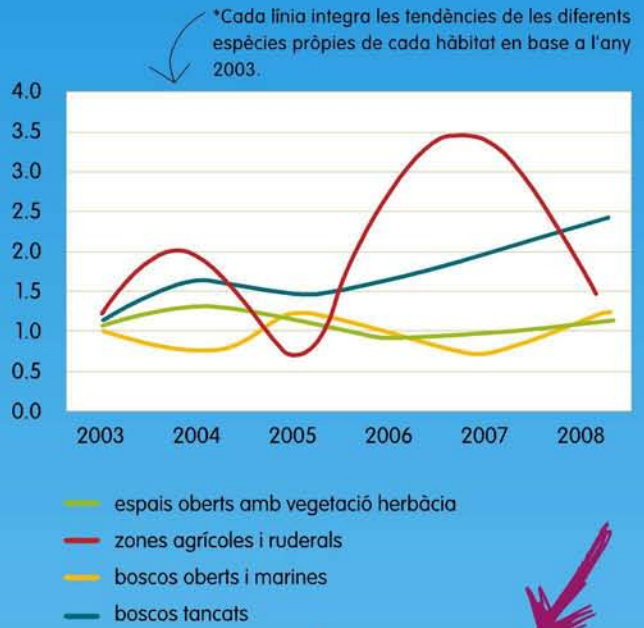
Menorca, com la major part dels indrets del món, pateix el problema de la pèrdua de biodiversitat. Hi ha espècies tan de flora com de fauna que es troben en perill d'extinció.

Hi ha diferents graus d'amenaça, des de les espècies **extingides** (6 espècies de peixos i una espècie de flora extingida en estat silvestre), fins a altres que estan en **perill crític** (el perill està en un futur immediat: 5 espècies d'ocells, 9 de peixos i 4 de flora) o en **perill** (perill de desaparèixer en estat silvestre en un futur proper: 1 espècie de rèptils, 4 espècies d'ocells, 3 de mamífers, 12 de peixos i 8 espècies de flora) i les **vulnerables** (risc d'extinció a mitjà termini: 1 espècie de rèptil i 1 d'amfibi, 11 d'ocells, 2 de mamífers, 30 de peixos i 17 de flora).

**Els peixos són el grup animal que el 2002 presentava un major nombre d'espècies en perill. Per a l'any 2006 no es disposen de dades de flora i peixos amenaçats, però sí que podem dir que entre aquests anys no hi ha hagut un canvi considerable en el cas dels amfibis-rèptils, els ocells i els mamífers.*

13.4. Evolució d'ocells per hàbitats

Els ocells són bons indicadors de l'estat dels ecosistemes on viuen. Per tant, les tendències observades en les poblacions d'ocells ens mostren els processos que afecten els seus hàbitats.

** Els ocells de boscoberts tancats són els que presenten una evolució positiva més clara, es pot explicar per l'augment de les masses forestals ens els darrers anys.*

	flora	amfibis i rèptils	ocells	mamífers	peixos
2001	29 espècies	4 espècies	19 espècies	5 espècies	51 espècies <small>*dades 2000</small>
2006	no es disposen de dades	3 espècies	20 espècies	5 espècies	no es disposen de dades

Conclusió

Des que el terme *sostenibilitat* va aparèixer, aquest ha regit gran part de les polítiques i discursos socials. Menorca, declarada reserva de biosfera l'any 1993, ha manifestat un compromís ferm vers la sostenibilitat del seu territori, la seva societat i la seva economia.

El paper dels indicadors en aquest objectiu és de gran importància. En primer lloc, són una eina molt valuosa per poder avaluar si les nostres accions i les polítiques públiques portades a terme afavoreixen aquest desenvolupament sostenible i, en segon lloc, permeten donar informació concisa i representativa dels diferents aspectes que afecten la sostenibilitat.

Amb l'elaboració d'aquest sistema d'indicadors de sostenibilitat esperam que la societat conegui millor l'estat actual de l'illa i, ja sigui de forma individual o de forma col·lectiva, caminar junts cap a la sostenibilitat a Menorca.

Volem donar les gràcies especialment a totes les persones que han participat en els tallers de participació social i que han aportat el seu temps i les seves idees a aquest projecte.

Per saber-ne més...

Agència Reserva de Biosfera
Menorca
www.biosferamenorca.org

OBSAM
www.obsam.cat

Agenda Local 21
www.agendalocal.cime.es

Consell Insular de Menorca
www.cime.es

Consorti de Residus Urbans i
Energia de Menorca
www.riemenorca.org

Xarxa Menorca Monumental
www.menorcamonumental.org

Societat Ornitològica de Menorca
www.menorcasom.org

GOB Menorca
www.gobmenorca.com

Consell Econòmic i Social
www.ces.caib.es

Centre de Recerca Econòmica
www.cre.uib.es

Institut d'Estratègia Turística
www.inestur.es

Consell Balear de Producció
Ecològica
www.cbpaee.org

Institut Balear d'Estadística
www.caib.es/ibae/ibae.htm

Govern de les Illes Balears
www.caib.es

Institut Nacional d'Estadística
www.ine.es

Observatori de la Sostenibilitat
a Espanya
www.sostenibilidad-es.org

Ministeri de Medi Ambient,
Medio Rural i Marí
www.marm.es

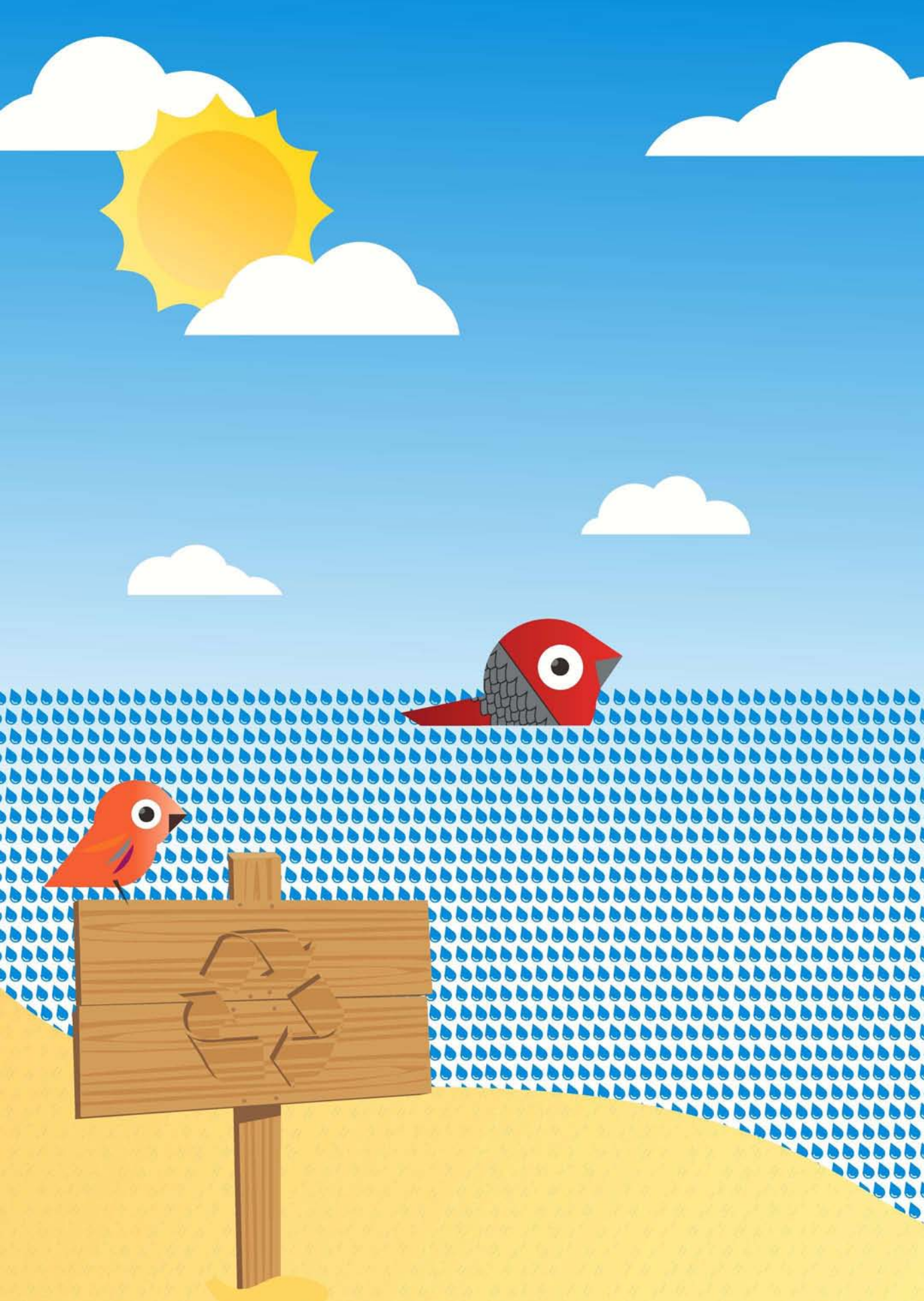
Life Basses
www.cime.es/lifebasses

Life Boscos
www.cime.es/lifeboscos

Life Reneix
www.cime.es/liferenex

Centre de Documentació de la
Reserva de Biosfera
www.biosferamenorca.org

Publicat per: Departament d'Economia i Medi Ambient i Agència Menorca Reserva de la Biosfera
Disseny, il·lustració i maquetació: Dissenya2 | estudi de disseny i publicitat
Textos: Observatori Socioambiental de Menorca
Imprimeix: Editorial Rotger SL
Dipòsit legal ME - 373/2004 | núm. 11, maig 2010
ISSN 1889 - 7371